

פרשת תזריע - מצורע

הרב מיכה הלוי – ראש ישיבת "עטרת נחמיה" ורבה הראשי של פתח תקווה

(שיעור שבועי לנשים במדרשת "אביב התורה - לעד חיה"; השיעור נערך ע"י זיוה חן)

להצטרפות לרשימת תפוצה נא לשלוח מייל ל: avivhatoral@012.net.il

תוכן העניינים:

1. כאשר הרוח והחומר נפגשים	4. דיבור וצרעת
2. עולם מסודר או רצף של הזדמנויות	5. מוציא שם רע
3. ברית מילה ומאכלות אסורים	6. לבנות את האמנות מחדש

1. כאשר הרוח והחומר נפגשים

פרשיות תזריע מצורע הן המשך מהותי של הפרשה הקודמת, פרשת שמיני. פרשת שמיני מספרת על היום השמיני למילואים, שבו הוקם המשכן, שהיה בראש חודש ניסן. המשכן וכן המקדש הם המודל האידיאלי של המפגש של ישראל עם השכינה. המשכן הוא מקום המפגש השלם בין ישראל לקב"ה, והמפגש הזה נעשה דרך הקרבת הקרבנות. בפועל כל יהודי מצווה לעלות לרגל לבית המקדש שלוש פעמים בשנה, וזהו למעשה זמן המפגש שלו עם השכינה, המשפיע כמובן על כל החיים. יום הקמת המשכן הוא השיא של יציאת מצרים, שהרי כל תכלית הוצאת ישראל ממצרים היתה כדי לעשותם לעם ד', עם שבו שורה השכינה, והמפגש הישיר עם השכינה הוא במקום המקדש. רגעי שיא שכאלה, בהם יש מפגש בין שמיים לארץ, טומנים בחובם משברים ונפילות. המפגש בין חול לקודש, בין ארציות לרוחניות, עלול ליצור בלבול וטשטוש אצל חלק מן האנשים, עד שהם עלולים לחשוב בטעות, בשל האווירה הכללית והמתח הרוחני הגבוה, שהם השיגו מדרגות רוחניות גבוהות מאוד, אך למעשה הם נותרו גשמיים כשהיו. כך קרה בחטא העגל, כאשר עם ישראל היה נתון באווירה רוחנית גבוהה ובתחושה של נביאים ממש כביכול, אך למעשה עוד היתה להם עבודה רבה להשגת כל המדרגות הרוחניות הללו, וכך קרה שהם נזקקו להגשמת האלוקות וחטאו בחטא העגל. כך קרה גם ביום השמיני להקמת המשכן, דווקא ביום המיוחד ביותר בו היתה התרוממות הרוח בעם ישראל, נוצר אצל נדב ואביהוא דחף להקריב אש זרה אשר לא צוו בה. המשבר הוא חלק מהמפגש הבלתי נתפס בין שמיים וארץ, בין השכינה לישראל. המפגש הזה בין ארץ לרוח, למרות היותו כרוך במשברים, מלמד שהשכינה מלווה את ישראל בחיים הטבעיים כל הזמן, וזאת באמצעות התורה. ההכרה הזאת היא שעומדת בבסיס התוכן של פרשת תזריע.

2. עולם מסודר או רצף של הזדמנויות

"אשה כי תזריע וילדה" (ויקרא יב ב). התורה מתארת כאן חיים טבעיים ארציים של פריה ורבייה, אך החיים הללו צריכים להיות מלווים כל הזמן ברוח. החיים המעשיים צריכים להכיל בתוכם עניינים רוחניים וללוות אותם, אך בפועל לוקח זמן עד שהחומר מסוגל להכיל בתוכו ענייני רוח, זה אינו קורה מיידית, ולכן קיימת הטומאה, שהיא אטימות מסויימת בפני הרוח. כאשר נולד תינוק והוא מתחיל לחיות חיים טבעיים, לוקח זמן עד שהחיים הטבעיים הללו מסוגלים לשאת

את השכינה בתוכם. הרוח קיימת ורוצה להתפרץ אל החיים הטבעיים, אלא שיש משהו שחוסם אותה, שאוטם את הכניסה והחדירה שלה פנימה, וזוהי הטומאה. חשוב להדגיש: הטומאה אינה חסרון, אלא היא קשורה לסדר הופעת הדברים במציאות. הופעת הרוח היא מעלה, וכל עוד היא אינה מופיעה אין בזה חסרון או פחיתות, אלא שהדבר עוד לא קרה, ויש סדר נכון לדברים. הטומאה היא תקופת ההכשרה לקראת הופעת הרוח, הטהרה, כלומר: ישנה פעילות מסויימת שצריכה להעשות על מנת שהרוח תוכל להופיע ולבוא לידי ביטוי בצורה נכונה בחומר עפ"י סדר נכון. כך יש לראות את כל ענייני הטומאה והטהרה בפרט, ואת כל מהלך החיים בכלל.

ישנו סדר וישנן הזדמנויות חד פעמיות, ישנו עולם מסודר ועולם מזדמן. שני הדברים הפוכים האחד מן השני. העולם המודרני רואה בחיים רצף של הזדמנויות, ולכן כולם צריכים להיות שווים בשוויון הזדמנויות. כך גם הקמת בית נתפסת כהזדמנות, ואם ההזדמנות הזאת לא מצליחה תהיה הזדמנות אחרת. תפיסה זו שוללת את ההכרה כי העולם בנוי עפ"י סדר שבו החיים המעשיים מגלים ומופיעים את הצד הרוחני. אך כאשר האדם חי רק את הצד המעשי של החיים כל מעשה נראה כהזדמנות שכדאי לנצל אותה, וכך החיים נראים כרצף של הזדמנויות, שבחלקן אנו מצליחים ובחלקן אנו מחמיצים, אך איננו מתרגשים מן ההחמצות, שכן אנו בטוחים שתבוא הזדמנות אחרת. אך אנו מאמינים כי יש סדר מובנה לחיים, ומכיוון שכך יש לנו אורך רוח ואנו מבינים שההתחלה קשה. לכן אנו מסוגלים לשאת את הכישלונות שאנו חווים בראשית הדרך, משום שאנו מאמינים שהם יבנו אותנו ויובילו אותנו אל העתיד הטוב יותר. מי שרואה את החיים כרצף של הזדמנויות מסתכל בעולם במשקפיים של הווה בלבד, אך אנו מסתכלים במבט של עתיד, ומאמינים שיש סדר בעולם והכל הולך לקראת מגמה מסויימת. כל הצלחה אינה נמדדת לפי המעשה עצמו אלא היא חלק מהתהליך המוביל אל מימוש המגמה. זהו תהליך שאורך זמן רב ובו יש עליות ומורדות, הצלחות וכישלונות. הטומאה היא מצב שבו המגמה לא הצליחה לצאת אל הפועל, ואילו טהרה היא מצב בו המגמה יצאה אל הפועל, ומכיוון שיש עליות ומורדות, יש גם מחזוריות של טומאה וטהרה בעולם. זה חלק מסדר החיים. המפגש בין עם ישראל לשכינה בחנוכת המשכן מלמד על כך שדרך סדר החיים צריכה להתגלות השכינה.

3. ברית מילה ומאכלות אסורים

"וביום השמיני מול בשר ערלתו" (ויקרא יב ג). לאחר שבעת ימי טומאת הלידה אנו מצווים למול את ערלת הילד ביום השמיני. המילה היא אות בין הקב"ה לעם ישראל. בבשר הילד ישנה ערלה, שהיא למעשה כיסוי שאוטם את העולם המעשי החומרי בפני הופעה של רוח. הערלה מכסה את היכולת שלנו להיות קשובים אל המגמה. ברית המילה באה על מנת להשלים אותנו כך שבהסרת הערלה אנו שבים אל הסדר הנכון של החיים.

אותו עקרון נכון גם לגבי מאכלות אסורים, שנצטוונו בהם בפרשת שמיני, לאחר הקמת המשכן. המאכלים האסורים נקראים טמאים משום שהם אוטמים אותנו בפני הסדר הנכון של החיים, לעומת המאכלים הכשרים המכשירים אותנו לכך. "זאת החיה אשר תאכלו" (ויקרא יא ב). רש"י שם מפרש "זאת החיה"- "לשון חיים". הבהמות הטהורות הן החיות, אכילת מאכלים כשרים מכשירה את חיינו לקראת המגמה. פרשת מאכלות אסורים קשורה לסדר החיים שלנו. חיו של היהודי המאמין אינם אוסף של הזדמנויות, ולכן אין מקום ביהדות לתפיסה של "אכול היום כי מחר נמות". התורה היא שיטה מסודרת של חיים, שקבלנו מאת נותן החיים, ובה יש סדר נפלא, שחלק ממנו הוא אכילת מאכלים כשרים.

4. דיבור וצרעת

החיים המסודרים בסדר רוחני גורמים גם לחולי בנגעי הצרעת עבור אלו שחיים את הצד המעשי של החיים בלבד, ואינם מסודרים עפ"י סדר רוחני. המצורע מוציא שם רע בראש ובראשונה על עצמו. מעלת האדם המייחדת אותו משאר הברואים היא היותו מדבר. הדיבור מבטא הבדל

מהותי בין האדם ובין בעלי החיים. בעלי החיים אינם חיים עפ"י הנהגה מסויימת, עפ"י סדר חיים מסוים, אלא הם חיים חיים מזדמנים, חיים בהמייס. אך האדם אינו כן, אלא הוא מנהיג סדר מסוים בחייו, ולכן מדרגתו המיוחדת של האדם היא מדרגת המדבר. הדיבור הוא דעה או מחשבה היוצאת אל הפועל ומתורגמת למעשה, כלומר: מחשבות מופשטות המתורגמות למילים מעשיות. מכאן, מהגדרת הדיבור, אנו למדים על כל אורח חייו של האדם. כשם שהדיבור הוא רוח הבאה לידי ביטוי במעשה, כך גם כל חייו של האדם מונחים ומונהגים ע"י הרוח, הבאה לידי ביטוי במעשים שהוא עושה ובפעולות שהוא פועל.

המשנה במסכת אבות, שאותה התחלנו ללמוד בתקופה זו של השנה, אומרת (אבות א טו): "אמור מעט ועשה הרבה". אין כוונת המשנה לומר שהעיקר הוא המעשה ויש להמעיט בדיבור. הדיבור הוא קו המעבר בין העולם הרוחני לבין העולם המעשי, שדרכו הוא יוצא אל הפועל. לכן "אמור מעט", לא "מעט" מבחינה כמותית, אלא הכוונה היא שיש למקד את הדיבור על מנת שיוכל להנהיג נכונה את המעשים ע"י המחשבות, ולא לתת לדיבור מקום בפני עצמו.

חז"ל בטאו זאת בצורה נפלאה (חולין פט, א): "מה אומנותו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאילם". אומנות איננה מעשה הדיוט, מעשה שבא מאליו. האומנות היא מורכבות של ידע המתגלמת בעשיה. אומן הוא לא רק אדם שיש לו ידיים טובות, אלא הוא אדם שהידע שלו עובר בסדר נכון לצד המעשי. אומנותו של האדם המדבר, שההבדל בינו לבין בעלי החיים הוא הדעת, היא לשים עצמו כאילם, ולא לדבר דיבורים שאינם שייכים למעלתו המיוחדת כבעל דעה. כלומר: עליו לדבר רק דיבורים כאלו שמהווים מעבר מהדעה אל המעשה, ולא דיבורים סתמיים שאינם מבטאים את הדעה שלו. לכן נאמר "ישים עצמו כאילם", ולא אילם ממש. על כך שואלת הגמרא: "יכול אפילו בדברי תורה?" האם גם בדברי תורה אין מקום להרבות בדיבור? האם גם בדברי תורה יש להגביל את הדיבור רק לדיבור שמוציא את המחשבה לידי מעשה? עונה הגמרא: "תלמוד לומר: 'אלם צדק תדברון'". בדברי תורה יש מקום לדיבור, שהרי הם דיבור עילאי, דיבור רוחני. דברי התורה מבטאים עולם של רוח, ולכן בהם יש מקום לדיבור בפני עצמו, כי הוא נושא את הרוח. אך בדיבור מעשי צריך למעט, משום שהוא רק אמצעי למעשים.

בזמן האידיאלי של הקמת המשכן התורה דורשת מאתנו לדבר דיבור נכון, רק דיבור מתוך מחשבה שמתורגם בצורה נכונה למעשים. כאשר הדיבור אינו כזה, ואינו מתחשב בסדר הנכון של החיים, מופיעים נגעי הצרעת.

5. מוציא שם רע

על גבי ההבחנה בין האדם המדבר לבין מדרגת הבהמה קיים הדיבור השייך לקשר החברתי. חלק מסדר החיים הנכון הוא חיבור בין הבריות וערבות הדדית. האדם המדבר הוא יצור חברותי, המחובר אל האחר. ממילא הדיבור הוא גם השמעה לחברו ושמיעת דברי החבר. לעיתים הדיבור בין האדם לזולתו נעשה שלילי, כגון: דיבור של קנאה. אמנם קנאת סופרים הביאה להתקדמות גדולה ולהתפתחות מבחינה טכנולוגית, אך כל הקידמה הזאת והעולם המודרני באו על גבי דיבורים של גאווה ורמיסת הזולת. הרפואה הקונבנציונאלית למשל שללה במשך שנים רבות את הרפואה הלא קונבנציונאלית, זלזלה בה, ובין שתיהן היתה קנאה ותחרות. רק בשנים האחרונות ישנם רופאים שמוכנים להודות שעניינים מסוימים אינם שייכים לרפואה הרגילה, ועליהם להיות מטופלים ברפואה הלא קונבנציונאלית. זו התקדמות גדולה מאוד בדיבור.

אדם שאינו שם עצמו כאילם, ומדבר דברים שאינם ראויים, אינו שייך למדרגת המדבר. לשים עצמו כאילם זו אמנות, ומי שמוציא שם רע לרעהו הוא למעשה מוציא שם רע למדרגת המדבר שלו. הוצאת שם רע באה לידי ביטוי בנגעי צרעת בעור, בשיער, בלבוש ובקירות הבית. נשים לב שכל הנגעים מתגלים בצדדים חיצוניים, משום שהמדרגה הפנימית של האדם היתה מסודרת בסדר נכון, והאדם אטם את עצמו ממדרגתו הפנימית כך שהדיבור שלו אינו מופיע ומגלה דעה ומחשבה, אלא הוא דיבור בפני עצמו, תלוש מן המגמה האמיתית של הדיבור.

6. לבנות את האמנות מחדש

הכוהנים הם אלה המטפלים במחלה, בנגע הצרעת, משום שזוהי מחלה פסיכופיזיולוגית, שיש לה סימפטום פיזיולוגי, אך היא נובעת מעולם פנימי נפשי. הכוהנים, העוסקים באורה של תורה, מסוגלים לקבוע האם הנגע טמא או טהור, והם המדריכים את המצורע בתהליך הטהרה. בתהליך טהרתו יוצא המצורע אל מחוץ למחנה, משום שכאשר חטא הוא התנתק מן הדעת ומן החיבור שלה לעולם המעשי. כעת עליו להתנתק מהעולם המעשי, ולתקן את מחשבותיו. עליו להיות לבדו על מנת לחדור שוב אל העומק הפנימי שלו, לחשוב את המחשבות הנכונות, ובכך לבנות את האומנות שלו מחדש, כך שכל דיבור ודיבור שלו יהיה הוצאה אל הפועל של הדעה הפנימית שבו, ולא יהיו אצלו דיבורים מיותרים ומנותקים ממגמת החיים שלו.

פרשיות תזריע מצורע נמצאות בליבו של ספר ויקרא, שהוא ספר השראת השכינה. אדם שגלום בו פוטנציאל כזה של השראת שכינה, צריך להנהיג את דיבורו בהנהגה נכונה עפ"י מדרגתו האמיתית של האדם המדבר.